

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 9, Issue 4, December 2021, p. 162-182

Received	Reviewed	Published	Doi Number
06.10.2021	22.12.2021	31.12.2021	10.29228/ijlet.52861

Views Of Turkish Language And Literature Teacher Candidates On The Course Of Material Design In Teaching The Turkish Language In The Period Of Distance Education

Mesut BULUT¹

ABSTRACT

The purpose of this research is to determine the views of the candidates of the Turkish Language and Literature teacher regarding the course of Material Design in Turkish Language Teaching (MDTL), which is studied in the distance education process. In this study the phenomenology pattern was used as the pattern of the qualitative research method as the pattern of the research. The study group consists of 20 candidates of teachers in their 3rd year of the Turkish Language and Literature Teaching Program, who have taken the course of Material Design in Turkish Language Teaching (MDTL), was assigned from a state university in the spring semester of the 2020-2021 academic year. In the selection of the sample, criterion sampling (study group) was preferred over purposeful sampling (study group) methods. The data of the study were prepared by the researcher and the final version was given after the expert opinion was obtained using the questionnaire form (online) via Google Forms. Eight open-ended questions were asked to teacher candidates so that they could express their views about the study process and recommendations of the MDTL course studied in the distance education process. Descriptive and content analysis were used in the data analysis. The data were coded by the researcher in categories and codes. The data were interpreted by providing the percentage and frequency in the tables, and the direct comments of the participants were also incorporated in this context. As a result of research, the majority of Turkish Language and Literature teacher candidates do not have any information to indicate "material design" during their secondary education, they seen the lesson MDTL, which studied in the distance education period, as a necessary and important lesson, in terms of themselves, they found the lesson efficient and it was determined that, MDTL lesson provides an important contribution, such as in some practices/activities related to Material Design; making the lessons fun in teaching and learning process, facilitating the learning, increasing the permanence of learning, making teacher candidates to concentrate more carefully to the lesson, increasing their creativity and active class participation. Furthermore, it has been realized, in the process of distance education, the teacher candidates also, because it is a practical course, experienced some negativities/problems such as; equipment/material supply, material selection, Material Design, material development. Several recommendations have been made under the results obtained from the study.

Key Words: Distance Education, Turkish Language teaching, Material Design, Turkish Language and Literature, Teacher Candidates, Views

Türk Dili Ve Edebiyatı Öğretmeni Adaylarının Uzaktan Eğitim Sürecinde İşlenen Türk Dili Öğretiminde Materyal Tasarımı Dersine İlişkin Görüşleri

Bu araştırmanın amacı, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni adaylarının uzaktan eğitim sürecinde işlenen Türk Dili Öğretiminde Materyal Tasarımı (TDÖMT) dersine ilişkin görüşlerinin tespit edilmesidir. Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi desenlerinden olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2020-2021 eğitim ve öğretim yılı bahar döneminde bir devlet üniversitesinin Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Programı 3. sınıfta öğrenim gören ve TDÖMT dersini almış 20 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde amaçlı örnekleme (çalışma grubu) yöntemlerinden ölçüt örnekleme (çalışma grubu) tercih edilmiştir. Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından hazırlanmış ve Google Forms üzerinden anket (online) oluşturularak uzman görüşü alındıktan sonra son hali verilmiştir. Öğretmen adaylarına uzaktan eğitim sürecinde işlenen TDÖMT dersinin çalışma süreci ve önerileri hakkında görüşlerini ifade edebilmeleri için sekiz açık uçlu soru sorulmuştur. Veri analizinde betimsel ve içerik analizi kullanılmıştır. Veriler kategori ve kodlar hâlinde araştırmacı tarafından kodlanmıştır ve tablolarda yüzde ve frekans verilerle yorumlanmış, katılımcıların doğrudan yorumları da bu kapsamda yer almıştır. Araştırma sonucunda, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni adaylarının çoğunluğunun, ortaöğretim öğrenimleri süresince "materyal tasarımı"na dair genel herhangi bir bilgiye

¹ Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, (mesutbulut@atauni.edu.tr). ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0733-0964>

sahip olmadıkları, uzaktan eğitim sürecinde işlenen TDÖMT dersini; gerekli, önemli ve verimli bir ders olarak gördükleri tespit edilmiştir. Öğretmen adayları, derste yapılan materyal tasarımı ile ilgili uygulamaları/etkinlikleri; öğrenme ve öğretme sürecinde dersi eğlenceli hâle getirme, öğrenmeyi kolaylaştırma, öğrenmenin kalıcılığını artırma, derse yoğunlaşmalarını sağlama, yaratıcılıklarını ve aktif olarak derse katılım düzeylerini artırma gibi hususlarda kendilerine önemli derecede katkılar sağladığını düşündükleri tespit edilmiştir. Ayrıca uzaktan eğitim sürecinde, uygulamaya dayalı bir ders olmasından ötürü; araç-gereç/malzeme temini, materyal seçimi, materyal tasarımı, materyal geliştirilmesi gibi konularda öğretmen adaylarının, bazı olumsuzlukları/sorunları da yaşadıkları tespit edilmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan eğitim, Türk dili öğretimi, materyal tasarımı, Türk dili ve edebiyatı, öğretmen adayları, görüşler

Giriş

Eğitim, bireyin kendi yaşantıları yoluyla meydana getirdiği davranış değişikliği, çevresiyle kurduğu etkileşim sonucu bireyde kalan izlerdir (Ertürk, 1979, s.12). Bireylerin, toplum içindeki yerlerini almak için gerekli bilgi, beceri ve anlayışı edinmeleri ve kişiliklerini geliştirmelerine yönelik yardım etme etkinliği, terbiye (TDK, 2021) olarak da tanımlanan eğitim, günlük yaşantımızda sık kullandığımız sözcüklerden biridir. Bireyin doğumundan ölümüne kadar süregelen bir süreç olan eğitim, bireylere çeşitli bilgi, beceri ve tutum ve değerler kazandırmanın temel ögesi konumundadır (Erden, 2009, s.13). Teknoloji ise belirlenen hedefleri gerçekleştirmede, gereksinimleri karşılamada ve yaşamı kolaylaştırmayı sağlamada kullanılan bilgileri organize etmek için kullanılan pratik uygulamalardır (İşman, 2005, s.1). Eğitim ve teknoloji, insan yaşamının daha aktif bir duruma getirilmesinde önemli rol oynayan iki temel ögedir. Her iki öge de insanın doğal ve sosyal çevresine egemen olma yönünde gösterdiği çabalarda başvurduğu iki temel araç hüviyetindedir (Alkan, 1997, s.11). Bu nedendir ki eğitim, toplumların gelişiminde en önemli paya sahiptir. Devletlerin en parlak dönemlerini yaşamalarına da tarih sahnesinden silinmelerine de eğitim kaynaklık etmiştir. Teknolojinin gelişimine paralel olarak bilgide yaşanan artış, toplumsal yapının değişimi, bu bağlamda öğrenme seviyesini artırmaya yönelik olarak ortaya çıkan programlar ve sistemler geçmişten günümüze süregelen bir süreçtir. Teknolojide yaşanan hızlı gelişmeler ve icatlar eğitimi etkileyerek önceki sistemlere üstünlük sağlamış, yeni kavramların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Kılınç, 2015, s.1). Bilim ve teknolojide hızlı değişimlerle birlikte ortaya çıkan yenileşme; toplumsal yaşam alanları başta olmak üzere eğitim alanında birçok yeniliği beraberinde getirmiştir. Teknolojinin eğitimde etkin bir hâle gelmesi, eğitim anlayışlarında da yeni değişimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Baki ve Karakuş, 2012, s.9). Bu değişimlere paralel olarak ortaya çıkan uzaktan eğitim, geleneksel olarak gerçekleştirilen yüz yüze eğitimden farklı olarak zaman ve mekân yönünden esneklik sağlayan ve kişilerin imkânları doğrultusunda uygulanan bir eğitim sistemidir. Birtakım uzaktan eğitim uygulamaları geçmiş yıllarda ütopya sanılırken, bilgi teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte artık küresel olarak iletişim ağı vasıtasıyla kolay bir şekilde uygulanabilir hâle gelmiştir (İşman, 2011). Uzaktan eğitim, geleneksel eğitimin şimdiliği ve buradallığına karşılık zaman ve mekân esnekliği sağlayarak ve içerikleri de tek bir merkezde toplamak suretiyle gelecekte de yaygın bir eğitim sistemi olarak kabul edileceğini ortaya koymuştur (Elitaş, 2021, s.3).

Covid-19 pandemisi nedeniyle bütün dünyada oluşan kriz durumu, eğitimde yüzyüze kalınan bazı sorunların çözümüne yönelik açık ve uzaktan eğitim kapsamında gerçekleştirilen birtakım uygulamaların, temel öğrenme kaynağı olarak vazgeçilmez olduğu gerçeğidir. Bu kapsamda uzaktan eğitim uygulamalarına yatırımların artırılması, geleneksel eğitim anlayışı kapsamındaki uygulamalara yönelik alternatif uygulamalar geliştirilmesinin önemli olduğu Covid-19 sürecinde anlaşılmıştır (Can, 2020). Covid-19 nedeniyle okulların kapanması, neyin ve nasıl öğretileceğine dair belirsizlikleri ve anlaşmazlıkları ortaya çıkarmıştır (Wang vd., 2020). Pandeminin (Covid-19) yayılmasını engellemek

için devletler tarafından birçok karar alındı. Ortaya çıkan önlemler, toplumları derinden etkiledi. Bu yüzden seyahat kısıtlamaları, sınırların kapatılması, okulların kapatılması ve ülkelerin karantina altına alınması vb. birçok uygulama ile birlikte, sosyal mesafe gerçeği bağlamında birçok öğretmen ve öğrenci için okulun kapanması gerçeği ile yüz yüze kalındı. Bu nedenle uzaktan eğitime hızlı bir geçiş gerçekleştirilmiştir (Berghdal&Nouri, 2020, s.443). Bu dönemde genel, mesleki ve yükseköğretim dahil tüm eğitim kademeleri uzaktan eğitime geçtiğinden, koronavirüs pandemisi dünya çapında eğitimi etkilemiştir (Hodges vd., 2020).

Türkiye’de uzaktan eğitim uygulamaları, tarihsel süreç içerisinde sırasıyla 1982 yılında Anadolu Üniversitesi, 2010 yılında Atatürk Üniversitesi ve İstanbul Üniversitelerinde kurulan Açıköğretim fakülteleri ile hızlı bir şekilde yayılma ve ilerleme imkânı sağlanmıştır. Uzaktan eğitim uygulamaları, Covid-19 salgını sürecinde rağbet gören önemli eğitim teknolojisi alanıdır (Kırmızıgül, 2020, s.287). Eğitim alanında çok hızlı bir şekilde yansıyan teknolojik gelişmeler, Covid-19 salgını sonrası ortaya çıkan sağlık sorunuyla birlikte dünyada olduğu gibi ülkemizde de Mart 2020’den itibaren hissedilmiş, uzaktan eğitim uygulamalarının önemli olduğu gerçeği kabul edilmiştir. Uzaktan eğitim, eğitim ve öğretim faaliyetlerine yönelik alternatif uygulamaların gerçekleştirildiği, dijital birtakım uygulamaların olduğu, teknoloji destekli eğitim-öğretim uygulamalarının merkez üssü hâline gelmiştir. Covid-19 sürecinde sağlık ile ilgili konularda önemli tavsiye kararları alan Koronavirüs Bilim Kurulu’nun görüşleri doğrultusunda Millî eğitim Bakanlığı (MEB) ve Yükseköğretim Kurulunun (YÖK) öncülüğünde eğitim-öğretim faaliyetleri yürüten tüm kamu-özel kurum ve kuruluşları, Covid-19 salgının etkisiyle uzaktan eğitim kapsamında birtakım faaliyetlere ağırlık vermek durumunda kalmıştır. Dolayısıyla televizyon, bilgisayar, tablet, cep telefonu vb. araç-gereçler aracılığıyla fiziki ortam aranmaksızın eğitim-öğretim faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Ülkemizdeki üniversiteler de kendi bünyelerindeki uzaktan eğitim altyapı donanımlarıyla veya başka üniversiteler ile iş birliği yapmak suretiyle uzaktan eğitim uygulamalarını yürütmüşlerdir (YÖK, 2020; MEB, 2020).

Bilgi/enformasyon çağı olarak adlandırılan bu çağda, eğitim-öğretim faaliyetlerinin öğretim programlarına uygun, verimli ve etkin olarak gerçekleştirilmesinde materyal tasarımı, eğitim-öğretim faaliyetlerinin vazgeçilmez temel unsuru olarak göze çarpmaktadır. Bu bağlamda YÖK tarafından 2018 yılında eğitim fakültelerinin müfredatında yapılan güncelleme (YÖK, 2018) doğrultusunda ders içeriklerinin kazanımlara uygun olarak verilmesi ve öğretmen adaylarına bazı becerilerin kazandırılması, öğretmen yetiştirme programları açısından önem arz etmektedir. Özellikle uzaktan eğitim sürecinde bu durum daha önemli bir hâl almıştır.

Eğitim ve öğretim materyali, derste veya ders dışında öğretime katkıda bulunmak amacıyla kullanılan, tahta kaleminden uzaktan eğitim ağlarına varıncaya kadar tüm araç ve gereçler olarak tanımlanmaktadır (Gün, 2017, s.15). Öğretimde kullanılan araç ve gereçler, öğretim programlarının başarılı olmasına yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda dersi tekdüzeliğinden kurtararak dersin zevkli bir şekilde işlenmesini sağlar. Ayrıca zamanın etkili kullanılmasını sağlayarak dersteki verimi artırır (Kazu ve Yeşilyurt, 2008, s.176). Demirel’e göre de (1999, s.100) eğitim ve öğretimde kullanılan araç ve gereçler, hedeflere daha kısa bir süre içerisinde ulaşma ve kalıcı izli bir öğrenmeyi sağlamada oldukça önemlidir. Bu nedenle sınıf içinde öğretmenlerin, öğretim materyallerinden yararlanarak çoklu ortam oluşturmaları gerekmektedir. Öğretim materyalleri kullanımı ile başarı arasında doğrudan ilişki olduğundan, araç-gereç seçiminde ve kullanımında özen gösterilmesi elzemdir.

Materyal tasarımı, öğretimde somutlaşmayı, kalıcı öğrenmeyi destekleyen öğretmen ve öğrencilerin hazırladığı görsel malzemeleri kapsamaktadır. Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri, eğitim ve öğretim çalışmalarında belli bir plan dâhilinde yararlı materyaller hazırlayıp uyguladıklarında; öğrenme ve öğretme faaliyetlerini verimli bir şekilde gerçekleştirerek derslerden daha fazla zevk alınmasını sağlayabilirler. 2018 Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı çerçevesinde öğrenmede kalıcılığın sağlanması ve derslerin verimli bir şekilde işlenmesinde materyal zenginliği oldukça önemli bir hâle gelmiştir. Türkiye’de 2000’li yılların ortalarından itibaren eğitim ve öğretim programlarında yer alan yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının özelliklerine koşut olarak ortaya çıkan yaparak yaşayarak öğrenme alışkanlığının kazandırılmasında, zengin materyallerin kullanımı oldukça önemlidir (Gün, 2017, s.15-17). Birçok öğretmen için, kendi öğretim materyallerini tasarlamak veya uyarlamak, onların kendi özel öğrenme ortamlarını dikkate almalarını ve ders kitabına dayalı “uyum” eksikliğinin üstesinden gelmelerini sağlar (Howard & Major, 2005, s.101). Dolayısıyla araç ve gereçler, derslerin işlenişinde vazgeçilmez temel öğelerdir. Öğrenme ve öğretme sürecinde kullanılan yöntem ve tekniklerin yanında, özellikle materyallerin kullanımı da oldukça önemlidir. Dolayısıyla dersin içeriğine uygun olmak suretiyle Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin de materyallerden mutlaka yararlanmaları gerekmektedir (Saraç, 2009, s.197).

Öğretmene büyük kolaylıklar sağlayan materyaller, gelişmelerin hızla gerçekleştiği günümüzde en zor şartlarda bile kolaylıkla oluşturulabilir. İyi bir öğretmen adayı, öğretmenlik mesleğine başlarken özgün bir şekilde materyallerini tasarlayabilmeli, öğrencilerine rehberlik edebilecek bilgi ve birikime sahip olmalı, internet ve bilgisayarı iyi bir şekilde kullanabilmelidir. Öğretmenlerin çoğu, başta MEB tarafından gönderilen olmak üzere, genelde hazır materyaller kullanmaktadırlar. Bu durum öğrencinin aktif olarak derse katılımının az olmasına neden olmaktadır. Öğretim materyallerini yeterli ve zengin bir şekilde kullanabilmenin yolu; planlı olmak suretiyle bunların özelliklerini, öğrenme ilkelerini ve gelişim psikolojisini bilmektir. Hedefler/kazanımlar için hangi materyallerin kullanılacağına bilinmesi de bu noktada önemlidir (Yanpar Yelken, 2014, s.10-11). Teknolojideki gelişmelere paralel olarak materyallerle birlikte materyal geliştirme ve materyal tasarımı önemli bir iş/uğraş olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretmen ve öğretmen adaylarının derste kullanabilecekleri alternatif materyalleri tasarlamaları ve geliştirmeleri etkin bir öğrenme-öğretme ortamının sağlanmasına zemin hazırlayacaktır. Bu itibarla materyal tasarımı ve geliştirme konusunda bilgi ve becerilere sahip olunması oldukça önemlidir (Baki ve Karakuş, 2012, s.3). Türkiye’de Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) tarafından öğretmen eğitimi programı çerçevesinde 1998 yılından itibaren öğretmen yetiştirme meslek programlarında yer verilen Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı (ÖTMT) dersi, zorunlu öğretmenlik meslek bilgisi derslerinden biridir. Bu ders aracılığıyla öğretmen adaylarının kendi alanlarında öğretimde teknolojiyi başarıyla uygulayabilmeleri, materyal hazırlayabilmeleri, tasarlayabilmeleri ve bunları kullanabilmeleri amaçlanmaktadır. Bu kapsamda öğretmen adaylarının alanları ile ilgili belirli kazanımlar çerçevesinde materyaller tasarlamaları ve sınıf ortamındaki öğretim uygulamalarında kullanmaları sağlanmaktadır. Bu ders, tüm öğretmenlik programları için haftada iki saat kuramsal ve iki saat uygulamalı olmak üzere dört saat ve üç kredilik ders olarak belirlenmiştir (Uzungöz vd., 2017, s.318). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı (ÖTMT) olarak adlandırılan bu ders, 2018 yılında YÖK müfredatının tüm öğretmenlik lisans programlarında güncellenmesi sonucunda içeriğinde ve isminde değişikliğe gidilmiş, programda “Öğretim Teknolojileri” adıyla zorunlu MB (Meslek Bilgisi) dersi şeklinde yer almıştır. Dersin haftalık süresi iki saat olarak belirlenmiştir. Bu ders, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Programında da yine aynı adla ve zorunlu ders olarak yer almıştır. Ayrıca ÖTMT dersinin parçası mahiyetindeki Türk Dili Öğretiminde Materyal Tasarımı (TDÖMT)

adıla araştırmaya konu olan bir ders de mevcuttur. Bu derse yönelik öğretmen adaylarının uzaktan eğitim sürecindeki deneyimleri, dersin işlenişinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin görüşlerin araştırılması, öğretmen adaylarının çağın gereklerine uygun olarak yetiştirilmesi, donanımlı hâle gelmesi, eğitim ve öğretim faaliyetlerinde yaşanan bazı olumsuzlukların ortadan kaldırılması veya asgari seviyeye düşürülmesi gibi hususlarda, sorunların tespit edilerek çözümler getirilmesinde öğretmen adaylarının görüşleri oldukça önemlidir. Bu nedenle öğretmen adaylarının uygulamaya dayalı, tasarım yönü olan Türk Dili Öğretiminde Materyal Tasarımı (TDÖMT) dersine yönelik görüşlerinin ortaya konarak uzaktan eğitim kaynaklı kimi sorunlara çözüm aranması alanyazın açısından önem arz etmektedir. Ayrıca alanyazında Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı (ÖTMT) konusunda genel manada yapılmış birçok çalışma (Yazar, 2015; Yaman, 2007; Uzungöz vd., 2017; Kuloğlu, 2019; Güneş ve Aydoğdu, 2014; Çevik-Kılıç, 2016; Çelikkaya, 2017; Aktepe vd., 2018) olmakla birlikte, dil eğitimi ve öğretimi bağlamında özel manada bu dersin bir parçası diyebileceğimiz Türk Dili Öğretiminde Materyal Tasarımı (TDÖMT) dersi ile ilgili bilimsel bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durum alanyazın açısından önemli bir eksiklik olarak da değerlendirilebilir. Bu itibarla öğretmen adaylarının TDÖMT dersine ilişkin görüşlerinin tespit edilmesi amacıyla yapılan bu çalışmanın, dil eğitimi ve öğretimi ile ilgili alanyazına katkı sunacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, dil eğitimi ve öğretimine yönelik faaliyetlerin etkili ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesinde önemli işlevlere sahip olan TDÖMT dersine ilişkin olarak öğretmen adaylarının uzaktan eğitim sürecindeki görüşlerinin tespit edilmesidir. Bu kapsamda öğretmen adaylarına yönelik aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

- Öğretmen adaylarının, “materyal” ve “materyal tasarımı” kavramı hakkındaki görüşleri nelerdir?
- Öğretmen adayları, ortaöğretimde “materyal tasarımı”na dair hangi deneyimlere sahiptirler?
- TDÖMT dersinin gerekliliği konusunda, öğretmen adaylarının görüşleri nelerdir?
- Öğretmen adayları, bu dersin öğrenme ve öğretme sürecine etkisi/etkileri hakkında neler düşünülmektedirler?
- Öğretmen adayları, uzaktan eğitim sürecinde işlenen bu dersin kendilerine yönelik katkıları konusunda hangi görüşlere sahiptirler?
- Öğretmen adaylarının uzaktan eğitim sürecinde uygulamaya dayalı birtakım etkinlikler noktasında bu ders ile ilgili yaşadıkları sorunlar nelerdir?
- Öğretmen adaylarının uzaktan eğitim sürecinde işlenen bu derse ilişkin önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırma deseni

Öğretmen adaylarının TDÖMT dersine yönelik görüşlerini almak amacıyla yapılan bu araştırma, nitel bir araştırmadır. Öğretmen adaylarının TDÖMT dersine yönelik düşünce ve deneyimlerini ortaya koymalarını sağlamak amacıyla nitel araştırma yöntemi desenlerinden olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır.

Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik nitel bir

sürecin izlendiği, nitel araştırma tekniklerinin doğal ortama duyarlılık sağlaması, araştırmacının katılımcı rolü olması, bütüncül bir yaklaşıma sahip olması, alguların ortaya konmasını sağlaması, araştırma deseninde esnekliği olması ve tümevarımcı bir analize sahip olması önemli özellikleridir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.39-41). “Olgu bilim (fenomenoloji) deseni, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular, yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgu bilim (fenomenoloji) uygun bir araştırma zemini oluşturur” (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 78).

Çalışma Grubu/Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını, Türkiye’deki bir devlet üniversitesinin Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Programı 3. sınıfta öğrenim gören 14 kız (%70) ve 6 erkek (%30) olmak üzere toplam 20 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme (çalışma grubu) kullanılmıştır. “Bu örnekleme yöntemindeki temel anlayış, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Sözü edilen ölçüt ya da ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.140). Araştırmada öğretmen adaylarının belirlenmesinde, uzaktan eğitim sürecinde TDÖMT dersini almış olmaları ve araştırmaya gönüllü olarak katılmak istemeleri gibi hususlar ölçüt alınmıştır. Araştırmada, öğretmen adayları/katılımcılar için ÖA₁, ÖA₂, ÖA₃... gibi kodlar kullanılmıştır. “Türk Dili Öğretiminde Materyal Tasarımı” dersinin kısaltması da “TDÖMT” şeklinde yapılmıştır.

Verilerin toplanması

Veri toplama aracı olarak araştırmada, nitel veri toplama tekniklerinden e-görüşme ve doküman incelemesi teknikleri kullanılmıştır. “E-görüşme, zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın, aynı anda farklı coğrafi bölgelerde yaşayan çok sayıda kişiye ulaşmayı sağlayan bir tekniktir. E-görüşme bilgisayar aracılığıyla gerçekleşen bir iletişim biçimidir” (Salman Yıkılmış, 2020, s.183). Doküman incelemesi, araştırılan olgulara ilişkin bilgiler içeren yazılı materyallerin analizidir. Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili olarak kullanılması gereken bilgi kaynaklarıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.217-218). Bu araştırmada, öğretmen adaylarının uzaktan eğitim sürecinde işlenen TDÖMT dersine ilişkin görüşlerinin tespit edilmesinde, alan uzmanı üç akademisyenin görüşlerine başvurularak son şekli araştırmacı tarafından verilen sekiz soruluk açık uçlu anket formu kullanılmıştır. Anket formundaki sorular, Google Forms aracılığıyla ve çevrim içi olarak internet üzerinden öğretmen adayları/katılımcılar tarafından cevaplandırılmıştır.

Verilerin analizi

Araştırmanın verileri, betimsel analiz ve içerik analizi tekniğine göre çözümlenmiştir. Verilerin analizi sürecinde betimsel bir yaklaşımla öğretmen adaylarının görüşlerinin belirli temalar altında sınıflandırılması ve özetlenmesi yoluna gidilmiştir. Betimsel analizde elde edilen veriler, daha önceden belirlenen başlıklar altında (örneğin temalar) özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularına göre sınıflandırılabileceği gibi, veri toplama aşamalarında (gözlem ya da görüşme) elde edilen ön bilgiler ışığında da düzenlenebilir. Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması, bulguların yorumlanması olmak üzere dört aşamada gerçekleşmektedir (Altunışık vd., 2001, s.222). Çalışmada, açık uçlu anket (çevrim içi) aracılığıyla elde

edilmiş olan veriler, birbirlerini tamamlayan betimsel analiz ve içerik analizi tekniğine tabi tutularak analizin tamamlayıcı/bütünleyici bir şekilde olması amaçlanmıştır. Verilerin analizinde tema/kategori ve kodlar oluşturulmuş, verilerin frekans ve yüzdeleri belirlenerek tablolar hâlinde sunulmuştur. Araştırma verileri doğrudan alıntılarla da ayrıca desteklenmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e (2008) göre içerik analizinde yapılan temel işlem, birbirine benzeyen birtakım verileri belirli kavramlar ve temalar etrafında bir araya getirerek, bunları okuyucu kitlenin veya araştırmacıların anlayabileceği bir şekilde düzenlemek ve bu kavramları yorumlamaktır.

Öğrenci bilgi sistemi (ÖBS) aracılığıyla öğretmen adaylarının kullandıkları resmî e-posta adreslerine açık uçlu anket formu (çevrim içi) gönderilerek geri bildirimleri sağlanmış, bu bağlamda katılımcı teyidi alınmış, alan eğitimi ve eğitim bilimleri alanında uzman görüşleri de alınarak anket sorularının kapsam geçerliği sağlanmıştır. Doğrudan alıntılarla da bulgular ayrıca desteklenmiş, araştırma süreci ele alınmış, çalışma grubu betimlenmiş, bulgular araştırmacılar tarafından yorumlanmadan verilmiştir. Alanyazındaki araştırmalardan yararlanılarak sonuç bölümünde tartışma yapılmış, araştırmanın tutarlılığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırmacının rolü ve kullanılan yöntem ve teknikler de açıklanarak çalışmanın bütünlüğü ortaya konmuştur.

Öğretmen adayları tarafından sorulara verilen cevaplar araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlanmış, belirlenen kodlar araştırmacı ve alan uzmanlarınca incelenmek suretiyle, Miles ve Huberman (1994, s.64) tarafından tavsiye edilen güvenilirlik formülü "görüş birliği" ve "görüş ayrılığı" belirlenerek hesaplamalar yapılmıştır. P (Uzlaşma Yüzdesi %) = $\frac{Na \text{ (Görüş Birliği)}}{Na \text{ (Görüş Birliği)} + Nd \text{ (Görüş Ayrılığı)}} \times 100$. Yapılan hesaplamaların sonucunda güvenilirlik oranı %85 olarak belirlenmiş ve bu oranın bilimsel olarak güvenilir olduğu tespit edilmiştir. Uyuşum yüzdesinin %70 ve üstü olması güvenilirliğin uygun olduğunu ifade etmektedir (Şencan, 2005).

Araştırmanın Etiği

Araştırmanın etik kurul izni, 18.06.201 tarih ve 06 sayı numarası, 28 karar numarası ile Atatürk Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı Eğitim Bilimleri Birim Etik Kurulu'ndan alınmıştır. Araştırmanın katılımcılarının belirlenmesinde gönüllülük esas alınmış, katılımcılardan elde edilen veriler ve kişisel bilgiler gizli tutulmuştur.

Bulgular

Araştırmada, Türk Dili Öğretiminde Materyal Tasarımı (TDÖMT) dersine ilişkin öğretmen adaylarının uzaktan eğitim sürecindeki görüşlerinin tespit edilmesine ilişkin anket formundaki sorulara vermiş oldukları cevapların analizi gerçekleştirilmiş, bulgular kategorilere göre sunulmuştur. Kategori, kod, yüzdeler ve frekanslar ilgili tablolarda gösterilmiştir.

Materyal Kavramı

Soru 1. "Materyal deyince ne anlıyorsunuz?"

Katılımcıların bu soruya vermiş oldukları cevaplara göre kategori, kod, frekans ve yüzdeler Tablo 1'de belirtilerek analiz edilmiştir:

Tablo 1. "Materyal" kavramına ilişkin katılımcı görüşleri

Kategori	Kod	Katılımcılar	f	%
----------	-----	--------------	---	---

Materyal Kavramı	Dersin ya da konunun öğrenilmesinde kalıcılık ve kolaylık sağlayan yazılı, sözlü, görüntülü, kaydedilmiş her türlü belge, araç ve gereç	ÖA ₂ , ÖA ₃ , ÖA ₄ , ÖA ₅ , ÖA ₇ , ÖA ₈ , ÖA ₉ , ÖA ₁₀ , ÖA ₁₁ , ÖA ₁₂ , ÖA ₁₃ , ÖA ₁₄ , ÖA ₁₅ , ÖA ₁₇ , ÖA ₁₈ , ÖA ₂₀	16	80
	Somut bir nesne	ÖA ₁	1	5
	Öğrenci merkezli eğitimin aktif olması	ÖA ₆	1	5
	Yenilik, üretim ve tasarım	ÖA ₁₆	1	5
	İhtiyacı karşılayan her şey	ÖA ₁₉	1	5
Toplam			20	100

Tablo 1’de gösterildiği üzere katılımcılardan ÖA₂, ÖA₃, ÖA₄, ÖA₅, ÖA₇, ÖA₈, ÖA₉, ÖA₁₀, ÖA₁₁, ÖA₁₂, ÖA₁₃, ÖA₁₄, ÖA₁₅, ÖA₁₇, ÖA₁₈, ÖA₂₀, “materyal” kavramını, “dersin ya da konunun öğrenilmesinde kalıcılık ve kolaylık sağlayan yazılı, sözlü, görüntülü, kaydedilmiş her türlü belge, araç ve gereç” olarak tanımladıkları görülmektedir. Katılımcılardan ÖA₆ “öğrenci merkezli eğitimin aktif olması”, ÖA₁ “Somut bir nesne” ÖA₁₆ “yenilik, üretim ve tasarım”, ÖA₁₉ ise “ihtiyacı karşılayan her şey” olarak tanımlamıştır.

Bazı katılımcıların soruya verdikleri cevaplar aşağıdaki gibidir:

ÖA₁: “Somut bir nesne”

ÖA₃: “Her türlü (yazılı, sözlü, görüntülü) araç ve gereçler materyal olarak adlandırılır.”

ÖA₆: “Benim için materyal öğretmenin sınıfta kullandığı her şeydir. Materyal deyince bir bilgi öğrenciye ilkelerle, yöntemlerle, tekniklerle ve en önemlisi öğrenci merkezli eğitimi temel alarak nasıl aktif hâle getirileceğinin cevabıdır.”

ÖA₁₆: “Yeni bir şey, eğlence, değişiklik, üretim, tasarım.”

ÖA₁₉: “Bağlam içerisinde ihtiyacı karşılayan her şey.”

Materyal Tasarımı Kavramı

Soru 2. “Materyal tasarımı deyince ne anlıyorsunuz?”

Katılımcıların bu soruya vermiş oldukları cevaplara göre kategori, kod, frekans ve yüzdeler Tablo 2’de belirtilerek analiz edilmiştir:

Tablo 2. “Materyal tasarımı” kavramına ilişkin katılımcı görüşleri

Kategori	Kod	Katılımcılar	f	%
Materyal Tasarımı	Yazılı, sözlü, görüntülü, kaydedilmiş her türlü belge, araç-gereç tasarımı ve süreci	ÖA ₁ , ÖA ₂ , ÖA ₃ , ÖA ₅ , ÖA ₆ , ÖA ₈ , ÖA ₉ , ÖA ₁₀ , ÖA ₁₁ , ÖA ₁₂ , ÖA ₁₄ , ÖA ₁₅ , ÖA ₁₇ , ÖA ₁₉ , ÖA ₂₀ ,	15	75
	İçerik destekleyici tasarım, planlama	ÖA ₇ , ÖA ₁₃	2	10
	Yenilik ve yaratıcılık	ÖA ₁₆ , ÖA ₁₈	2	10
	Beyin fırtınası ürünleri	ÖA ₄	1	5
Toplam			20	100

Tablo 2’de katılımcılardan ÖA₁, ÖA₂, ÖA₃, ÖA₅, ÖA₆, ÖA₈, ÖA₉, ÖA₁₀, ÖA₁₁, ÖA₁₂, ÖA₁₄, ÖA₁₅, ÖA₁₇, ÖA₁₉, ÖA₂₀ “materyal tasarımı” kavramını, “yazılı, sözlü, görüntülü, kaydedilmiş her türlü belge, araç-gereç tasarımı ve süreci” olarak tanımladıkları görülmektedir. Bu görüşlere yakın ve bu görüşü destekleyici bir şekilde ÖA₄ “beyin fırtınası ürünleri”, ÖA₇ ve ÖA₁₃ “içerik destekleyici tasarım, planlama”, ÖA₁₆ ve ÖA₁₈ ise “yenilik ve yaratıcılık” olarak tanımlamışlardır.

Bazı katılımcıların soruya verdikleri cevaplar şöyledir:

ÖA₂: “Yazılı, sözlü, görüntülü, kaydedilmiş her türlü belgenin, gerecin tasarlanması, tasarım süreci.”

ÖA₄: “Materyal tanımında da olduğu gibi bir dersin ya da konunun kolay anlaşılması ve kalıcılık sağlanabilmesi açısından tüm araç gereçlerin bir araya gelerek oluşturulan beyin fırtınası ürünleri. Materyal tasarımı ile öğrencilerin çoklu öğrenmeleri gerçekleşmektedir.”

ÖA₁₃: “Materyal tasarımı, dersin içeriğine uygun, yapısal açıdan dersin içeriğini destekleyici, dersin anlaşılmasını kolaylaştıran bir tasarımdır, diyebiliriz.”

ÖA₁₆: “Dersi etkili, farklı işlemek ve kalıcılığı artırmak için üretme, tasarlama, derse katkı sunmak için yaratıcılıkla yeni bir şey ortaya koyma.”

Ortaöğretimde Materyal Tasarımı Bilgisi

Soru 3. “Bir öğretmen adayı olarak ortaöğretimde materyal tasarımı konusunda bilgi sahibi oldunuz mu?”

Katılımcıların bu soruya vermiş oldukları cevaplara göre kategori, kod, frekans ve yüzdeler Tablo 3’te belirtilerek analiz edilmiştir:

Tablo 3. Ortaöğretimde materyal tasarımı konusunda bilgi sahibi olma durumuna ilişkin katılımcı görüşleri

Kategori	Kod	Katılımcılar	f	%
Ortaöğretimde Materyal Tasarımı Bilgisi	Herhangi bir bilgiye sahip olmama	ÖA ₁ , ÖA ₂ , ÖA ₃ , ÖA ₄ , ÖA ₆ , ÖA ₈ , ÖA ₁₀ , ÖA ₁₁ , ÖA ₁₂ , ÖA ₁₃ , ÖA ₁₄ , ÖA ₁₅ , ÖA ₁₆ , ÖA ₁₇ , ÖA ₁₈ , ÖA ₁₉ , ÖA ₂₀ ,	15	75
	Kısmen bilgi sahibi olma	ÖA ₉ , ÖA ₁₁ , ÖA ₁₅	3	15
	Evet, bilgi sahibi olma	ÖA ₅ , ÖA ₇	2	10
	Toplam		20	100

Tablo 3’te gösterildiği üzere katılımcılardan ÖA₁, ÖA₂, ÖA₃, ÖA₄, ÖA₆, ÖA₈, ÖA₁₀, ÖA₁₁, ÖA₁₂, ÖA₁₃, ÖA₁₄, ÖA₁₅, ÖA₁₆, ÖA₁₇, ÖA₁₈, ÖA₁₉, ÖA₂₀’nin ortaöğretimde “materyal tasarımı” konusunda “herhangi bir bilgiye sahip olunmadığını” belirttikleri görülmektedir. ÖA₅ ve ÖA₇ “evet, bilgi sahibi” olduklarını ifade ederken, ÖA₉, ÖA₁₁ ve ÖA₁₅ ise “kısmen bilgi sahibi” olduklarını ifade etmişlerdir.

Bazı katılımcıların soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir:

ÖA₃: “Lisede materyal tasarımı konusunda bilgi almadık. Türk dili ve edebiyatı dersinde materyal kullanımı söz konusu değildi. Sözel bir ders olduğu için dersler genelde anlatım yöntemiyle işlenmişti.”

ÖA₅: “Materyal tasarımı diye bir dersimiz vardı, fakat burada daha çok kâğıtlarla süs eşyaları yapmak gibi şeyler öğrendim.”

ÖA₈: “Çoğu öğretmenim derste materyal olarak akıllı tahtayı bile kullanmıyordu. Hiçbir öğretmenimin derste tasarladıkları bir materyali kullandığına şahit olmadım. Lise zamanımda materyal tasarımı hakkında hiçbir bilgim de olmadı.”

ÖA₉: “Buna kısmen olarak cevap verebilirim. Yaptığım performans ödevlerinde bu tarz ifadeler ve sorumluluklarla karşı karşıya kalmama karşın ders esnasında bu ifadeyle, materyallerle çok az karşılaştım.”

TDÖMT Dersinin Gerekliği

Soru 4. “Bir öğretmen adayı olarak “Türk Dili Öğretiminde Materyal Tasarımı” dersinin -içeriğini göz önünde bulundurarak- gerekli olup olmadığı konusunda neler düşünüyorsunuz?”

Katılımcıların bu soruya vermiş oldukları cevaplara göre kategori, kod, frekans ve yüzdelikler Tablo 4’te belirtilerek analiz edilmiştir:

Tablo 4. TDÖMT dersinin gerekliliği ile ilgili soruya ilişkin katılımcı görüşleri

Kategori	Kod	Katılımcılar	f	%
TDÖMT Dersinin Gerekliliği	Gerekli olduğunu düşünmek	ÖA ₁ ÖA ₂ , ÖA ₃ , ÖA ₄ , ÖA ₅ , ÖA ₆ , ÖA ₇ , ÖA ₈ , ÖA ₉ , ÖA ₁₀ , ÖA ₁₁ , ÖA ₁₂ , ÖA ₁₃ , ÖA ₁₄ , ÖA ₁₅ , ÖA ₁₆ , ÖA ₁₇ , ÖA ₁₈ , ÖA ₁₉ , ÖA ₂₀ ,	20	100
	Toplam		20	100

Tablo 4’te gösterildiği üzere ÖA₁, ÖA₂, ÖA₃, ÖA₄, ÖA₅, ÖA₆, ÖA₇, ÖA₈, ÖA₉, ÖA₁₀, ÖA₁₁, ÖA₁₂, ÖA₁₃, ÖA₁₄, ÖA₁₅, ÖA₁₆, ÖA₁₇, ÖA₁₈, ÖA₁₉, ÖA₂₀ olmak üzere katılımcıların tamamı, bu dersin öğrenme ve öğretme sürecinde etkili olması, derste bireysel farklılıkların gözetilmesi, öğrenci merkezli eğitimin ve çağdaş eğitim anlayışının sergilenmesi, öğrencilerin derse katılımlarını sağlama ve öğrencileri derste aktif kılma, öğrenmeyi kolaylaştırma ve kalıcı hâle getirme gibi hususlardan dolayı gerekli olduğunu düşündükleri görülmektedir. Bazı katılımcıların soruya verdikleri cevaplar şöyledir:

ÖA₈: “Ders anlatılmaz, işlenir. Materyal tasarımı dersi ile öğretmen olduğumuzda nasıl ders işleyebileceğimiz konusunda daha fazla fikir sahibi olduk. Bence o yüzden son derce gerekli bir derstir.”

ÖA₁₀: “İçerik ve sağlayacağı katkı bakımından dersin çok gerekli olduğunu düşünüyorum. Özellikle günümüzde öğrencilerde artan dikkat dağınıklığı ve derse odaklanamama çok yoğun bir şekilde görülmektedir. Bu sorunları aşmak için yapmamız gereken şeyin öğrencilerin dikkatini canlı tutmaktır. Bu noktada materyaller önemli yer tutar.”

ÖA₁₃: “Gereklidir. Öğrencinin derse ilgisini artırabilir. Öğretmenin monotonluğunu bozabilir. Arkadaş çerçevesinde rekabet ortamı yaratarak derse katılımları artırılabilir. Öğrenci gözünde öğretmen, üstün bir yer tutabilir.”

ÖA₁₈: “Materyal öğrenenleri aktif ve odak noktası hâline getirir. Bu nedenle bir dersi materyallerle işlemek kalıcılığı artırır. Kalıcılığı artıran, öğrenciye fayda sağlayan her şey bir ders için gereklidir.”

ÖA₁₉: “Gerekli olduğunu düşünüyorum. Öğrencilere genel olarak ezberin dayatıldığı derslerin sıkıcılıktan bir nebze uzaklaşabilmesi, öğrencilerin bireysel farklılıklarını gözetmesi ve öğrenme-öğretme sürecini kolaylaştırması açısından gerekli olduğunu düşünüyorum.”

TDÖMT Dersi İle İlgili Sorunlar

5. “Uzaktan eğitim sürecinde Türk Dili Öğretiminde Materyal Tasarımı (TDÖMT) dersi kapsamında hazırlamış olduğunuz materyal tasarımları ile ilgili yaşadığınız sorun/sorunlar nelerdir?”

Katılımcıların bu soruya vermiş oldukları cevaplara göre kategori, kod, frekans ve yüzdelikler Tablo 5’te belirtilerek analiz edilmiştir:

Tablo 5. Uzaktan eğitim sürecinde TDÖMT dersi kapsamında yaşanan sorunlara ilişkin katılımcı görüşleri

Kategori	Kod	Katılımcılar	f	%
----------	-----	--------------	---	---

TDÖMT Dersi İle İlgili Sorunlar	Alan ile ilgili özgün tasarımlar bulma ve geliştirmede sıkıntılar/sorunlar	ÖA ₁ , ÖA ₂ , ÖA ₃ , ÖA ₇ , ÖA ₁₀ , ÖA ₁₄ , ÖA ₁₅ , ÖA ₁₇ , ÖA ₁₈ , ÖA ₁₉	10	50
	Herhangi bir sorunun yaşanmaması	ÖA ₄ , ÖA ₆ , ÖA ₉ , ÖA ₁₂ , ÖA ₂₀	5	25
	Malzeme temini konusunda sıkıntılar/sorunlar	ÖA ₅ , ÖA ₁₃ , ÖA ₁₆	3	15
	Kısmen sorun yaşanması	ÖA ₁₁	1	5
	Materyal tasarımının sunumunda sıkıntı	ÖA ₈	1	5
	Toplam		20	100

Tablo 5'te gösterildiği üzere katılımcılardan ÖA₄, ÖA₆, ÖA₉, ÖA₁₂ ve ÖA₂₀ "Herhangi bir sorun yaşanmaması", ÖA₁₁ "kısmen sorun yaşanması", ÖA₁, ÖA₂, ÖA₃, ÖA₇, ÖA₁₀, ÖA₁₄, ÖA₁₅, ÖA₁₇, ÖA₁₈, ÖA₁₉ "alan ile ilgili özgün tasarımlar bulma ve geliştirmede sıkıntılar/sorunlar yaşanması" şeklinde görüş belirtirken, ÖA₈ "materyal tasarımının sunumunda sıkıntı" yaşadığını belirtmiştir. ÖA₅, ÖA₁₃ ve ÖA₁₆ ise "malzeme konusunda sıkıntı/sıkıntılar" yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Bazı katılımcıların soruya verdikleri cevaplar aşağıdaki gibidir:

ÖA₂: "Genel olarak tasarım ve geliştirme sürecinde sorun yaşadım çünkü uzaktan eğitimde bir nevi tek başımızayız."

ÖA₆: "Herhangi bir sorun yaşamadım. Derste öğrendiklerimi göz önüne alarak Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarını inceledim. 2018 Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı'nı da inceleyerek bir yol izlediğim için bir sorunla karşılaşmadım."

ÖA₅: "Köyde ikamet etmemden ötürü, parça ve malzeme sıkıntısı çektim."

ÖA₈: "Materyal tasarlamaktan ziyade materyali sunmak zordu."

ÖA₁₁: "Malzeme bulmada biraz sıkıntı yaşadım ve fikir üretme konusunda sıkıntılar çektim."

ÖA₁₉: "Materyali ilk olarak zihinde canlandırma süreci epey zorladı. Bu konuda çok fazla çalışma mevcut olduğu için özgün olmak zor. Onun dışında sorun yaşamadım."

ÖA₂₀: "Materyal yapım aşamasında bir sorun yaşamadım."

TDÖMT Dersinin Katkıları/Faydaları

Soru 6. Uzaktan eğitim sürecinde Türk Dili Öğretiminde Materyal Tasarımı (TDÖMT) dersinin teorik ve uygulama anlamında size katkıları/faydaları nelerdir?"

Katılımcıların bu soruya vermiş oldukları cevaplara göre kategori, kod, frekans ve yüzdeler Tablo 6'da belirtilerek analiz edilmiştir:

Tablo 6. TDÖMT dersinin katkıları/faydaları ile ilgili katılımcı görüşleri

Kategori	Kod	Katılımcılar	f	%
TDÖMT Dersinin	Dersi eğlenceli kılma, öğrenmeyi kolaylaştırma, öğrenmenin kalıcılığı	ÖA ₁ , ÖA ₂ , ÖA ₄ , ÖA ₆ , ÖA ₇ , ÖA ₁₁ ,	10	50
		ÖA ₁₂ , ÖA ₁₄ , ÖA ₁₉ , ÖA ₂₀		

artırma ve ezberci eğitimden uzaklaştırmada katkılar/faydalar			
Materyallerin işlevleri ve materyal hazırlarken dikkat edilmesi gereken hususlarda katkılar/faydalar	ÖA ₃ , ÖA ₅ , ÖA ₈ , ÖA ₉ , ÖA ₁₃ , ÖA ₁₅ , ÖA ₁₆ , ÖA ₁₇ , ÖA ₁₈	9	45
Sunum hazırlamada katkı/fayda	ÖA ₁₀	1	5
Toplam		20	100

Tablo 6’da gösterildiği üzere katılımcılardan ÖA₃, ÖA₅, ÖA₈, ÖA₉, ÖA₁₃, ÖA₁₅, ÖA₁₆, ÖA₁₇ ve ÖA₁₈ “Materyallerin işlevleri ve materyal hazırlarken dikkat edilmesi gereken hususlarda katkılar/faydalar” konusunda katkıları/faydaları olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. ÖA₁₀ “sunum hazırlamada katkı/fayda” konusunda bu dersin kendisine önemli katkılar sağladığını belirtmiş, ÖA₁, ÖA₂, ÖA₄, ÖA₆, ÖA₇, ÖA₁₁, ÖA₁₂, ÖA₁₄, ÖA₁₉, ÖA₂₀ ise öğrenme ve öğretme sürecinde meslekleri icra ederken “dersi eğlenceli kılma, öğrenmeyi kolaylaştırma, öğrenmenin kalıcılığını artırma ve ezberci eğitimden uzaklaştırmada katkılar/faydalar” şeklinde birtakım hususlarda dersin katkıları/faydaları olduğunu ifade ettikleri görülmektedir.

Bazı katılımcıların soruya verdikleri cevaplar aşağıdaki gibidir:

ÖA₃: “Teorik kısmında materyal nedir, ne için kullanılır gibi konularda bilgi sahibi olmamızı ve uygulama aşamasında nasıl bir materyal hazırlanabilir, Türk dili ve edebiyatı dersinde bu materyaller nasıl ve hangi konularla işlenebilir, gibi konularda katkı sağladı.”

ÖA₆: “Bu dersi almadan önce lise yıllarımı düşündüm ve aslında olması gerekenin materyal kullanmak olduğunu gördüm. En büyük faydası ezberci eğitimden uzaklaştırarak materyaller sayesinde eğitimin verilebileceğini anlamam oldu diyebilirim.”

ÖA₁₀: “Dersimizde şu an sistemimizin önemli bir parçası olan sunum hazırlama gibi birçok güncel konu işledik gayet faydalı oldu.”

ÖA₁₈: “Materyal hazırlarken dikkat edilecek hususlar dâhilinde bir materyali nasıl hazırlamam gerektiğini öğrendim. Öğrenciyi aktif tutmak için materyali daha kullanışlı hale getirme konusunda fikir sahibi oldum. Materyalin uygulama kısmında öğrencinin dikkatini nasıl çeker sorusuna yanıtlar aldım. Bir materyali sınıf ortamında nasıl kullanacağım hakkında fikir sahibi oldum.”

ÖA₁₉: “Öğretmenlik hayatım boyunca öğrenciyle ders içerisinde iletişimin güçleştiği yerlerde öğrenciyle verimli ders işleyebilmek için bu dersten öğrendiklerim yardımıyla derslerimi daha eğlenceli, öğretici ve verimli işleyebilirim.”

TDÖMT Dersine Yönelik Eksiklikler

Soru 7. “Uzaktan eğitim kapsamında görmüş olduğunuz Türk Dili Öğretiminde Materyal Tasarımı (TDÖMT) derslerindeki en önemli eksiklik/eksiklikler nelerdir?” Katılımcıların bu soruya vermiş oldukları cevaplara göre kategori, kod, frekans ve yüzdeler Tablo 7’de belirtilerek analiz edilmiştir:

Tablo 7. TDÖMT dersine yönelik eksiklikler ile ilgili katılımcı görüşleri

Kategori	Kod	Katılımcılar	f	%
TDÖMT Dersine Yönelik	Sınıf ortamı/yüz yüze eğitim eksikliği	ÖA ₂ , ÖA ₃ , ÖA ₅ , ÖA ₇ , ÖA ₉ , ÖA ₁₁ , ÖA ₁₅ , TDEÖ ₁₆ , ÖA ₁₈ , ÖA ₂₀	10	50
	Herhangi bir eksiklik hissetmeme durumu	ÖA ₁ , ÖA ₃ , ÖA ₆ , ÖA ₈ , ÖA ₁₉	5	25

Ders saati/süresi eksikliği	ÖA ₁₀ , ÖA ₁₇	2	10
Uygulama eksikliği	ÖA ₁₂ , ÖA ₁₃	2	10
Fikir belirtmeme	ÖA ₁₄	1	5
Toplam		20	100

Tablo 7’de gösterildiği üzere katılımcılardan ÖA₁, ÖA₄, ÖA₆, ÖA₈, ÖA₁₉ uzaktan eğitim sürecinde işlenen TDÖMT dersi ile ilgili “herhangi bir eksiklik hissetmeme durumu” şeklinde görüş belirtmişlerdir. ÖA₂, ÖA₃, ÖA₅, ÖA₇, ÖA₉, ÖA₁₁, ÖA₁₅, ÖA₁₆, ÖA₁₈ ve ÖA₂₀ “sınıf ortamı/yüz yüze eğitim eksikliği” hissettiklerini dile getirmişlerdir. ÖA₁₀ ve ÖA₁₇ “ders saati/süresi eksikliği” konusunda eksiklik hissettiklerini belirtmişlerdir. ÖA₁₄ “fikir belirtmeme” şeklinde görüş belirttiği, ÖA₁₂ ve ÖA₁₃ ise en önemli eksiklik olarak “uygulama eksikliği”ni dile getirdikleri görülmektedir.

Bazı katılımcıların soruya verdikleri cevaplar aşağıdaki gibidir:

ÖA₈: “Bence dersin bir eksikliği yoktu. Uzaktan eğitim ile yapabildiğimizi en iyi şekilde yapmaya çalıştık.”

ÖA₁₀: “Uzaktan eğitimde birçok derste olduğu gibi bu derste de ders saati konusunda sıkıntılar yaşadık.”

ÖA₁₁: “Yüz yüze olmaması sebebiyle hoca ile birebir fikir alış-verişi zordu. Sunum konusunda da eksiklikler yaşandığını düşünüyorum. Zira ders içerisinde sunum yoluyla materyali anlatmak ile sınıf içinde materyali direkt göstermek arasında büyük farklar olduğuna inanıyorum.”

ÖA₁₃: “Uygulama açısından zorluk çektik. Öğretmenimize ve arkadaşlarımıza materyalimizi tanıtmakta güçlük çektik. Sınıf ortamında bulunsaydık, yapmış olduğumuz materyallerin hem incelenmesi hem de oynanma biçimini göstermemiz kolay olacaktı.”

ÖA₁₄: “Bilmiyorum.”

TDÖMT Dersinin İşlenişine Yönelik Öneriler

Soru 8. “Uzaktan eğitim sürecinde almış olduğunuz Türk Dili Öğretiminde Materyal Tasarımı (TDÖMT) dersinin daha verimli olması için öneri/önerileriniz nelerdir?”

Katılımcıların bu soruya vermiş oldukları cevaplara göre kategori, kod, frekans ve yüzdelikler Tablo 8’de belirtilerek analiz edilmiştir:

Tablo 8. TDÖMT dersinin işlenişine yönelik öneriler ile ilgili katılımcı görüşleri

Kategori	Kod	Katılımcılar	f	%
TDÖMT Dersinin İşlenişine Yönelik Öneriler	Önerisinin olmaması	ÖA ₁₂ , ÖA ₁₃ , ÖA ₁₄ , ÖA ₁₅ , ÖA ₁₉	5	25
	Yeterince verimli olması	ÖA ₂ , ÖA ₄ , ÖA ₆ , ÖA ₇ , ÖA ₉	5	25
	Dersin yüz yüze işlenmesi	ÖA ₁ , ÖA ₅ , ÖA ₁₀ , ÖA ₂₀	4	20
	Görsel araç-gereçlere ağırlık verilmesi	ÖA ₃ , ÖA ₈	2	10
	Daha fazla zaman ayrılması	ÖA ₁₁ , ÖA ₁₈	2	10
	Uygulamaya daha fazla ağırlık verilmesi	ÖA ₁₆	1	5
	Daha kapsamlı bilgi verilmesi	ÖA ₁₇	1	5
	Toplam		20	100

Tablo 8’de görüldüğü üzere dersin daha verimli ve etkili olmasına yönelik öğretmen adaylarının önerileri olup olmadığı sorusuna katılımcılardan ÖA₁, ÖA₅, ÖA₁₀ ve ÖA₂₀ “dersin yüz yüze işlenmesi”, ÖA₁₂, ÖA₁₃, ÖA₁₄, ÖA₁₅ ve ÖA₁₉ “önerisinin olmaması”, şeklinde görüşlerini ifade ettikleri görülmektedir. ÖA₁₃ ve ÖA₁₈ “görsel araç-gereçlere ağırlık verilmesi” demişlerdir. ÖA₂, ÖA₄, ÖA₆, ÖA₇ ve ÖA₉ “yeterince verimli olması”, ÖA₁₁ ve ÖA₁₈ “daha fazla zaman ayrılması” demişlerdir. ÖA₁₆ “uygulamaya daha fazla ağırlık verilmesi” derken, ÖA₁₇ “daha kapsamlı bilgi verilmesi” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Bazı katılımcıların soruya verdikleri cevaplar şöyledir:

ÖA₅: “Bu tarz uygulamalı derslerin kesinlikle yüz yüze yapılacağı takdirde verimin artacağını düşünüyorum.”

ÖA₁₂: “Önerim yok!”

ÖA₇: “Dersi gayet verimli bir şekilde aldığımızı düşünüyorum.”

ÖA₈: “Daha fazla materyal tasarlamak belki daha iyi olabilir.”

ÖA₁₁: “Öğrenciye daha uzun zaman verilmesi ve daha fazla örnek gösterilmesi gerektiğini düşünüyorum. Onun dışında dersin lise müfredatı üzerinden örneklerle yürütülmesi gerektiğini de eklemeliyim. Zira bir öğretmen gibi düşünüp materyal hazırlanabilmesi için müfredat üzerinden ilerlenmesi sağlıklı olur.”

ÖA₁₆: “Teorik kısım daha kısa ve öz anlatılıp geçilip uygulama kısmına daha çabuk gelinerek daha fazla uygulama yapılabilir.”

ÖA₁₇: “Tasarım yapma konusunda öğrencilere daha erken dönemde kapsamlı şekilde bilgi verilirse daha faydalı olabilir.”

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırma kapsamında öğretmen adaylarının açık uçlu birinci soruya verdikleri cevaplara ilişkin bulgularda “materyal” kavramını, “eğitim-öğretim sürecinde kullanılan her türlü araç gereç olarak” tanımladıkları, bu konuda %80 oranında doğru bilgiye sahip oldukları görülmektedir. %20 oranındaki diğer öğretmen adayları da materyal kavramını, “öğrenci merkezli eğitim araç-gereci, yenilik, üretim ve tasarım, ihtiyacı karşılayan her şey ve somut bir nesne” olarak tanımlamışlardır. Öğretmen adaylarının açık uçlu ikinci soruya verdikleri cevaplara ilişkin bulgularda “Materyal tasarımı” kavramı ile ilgili ortaya çıkan bulguların benzerliği bu soruda da göze çarpmaktadır. Bu soruya verilen cevaplarda öğretmen adayları %75 oranında materyal tasarımı, “yazılı, sözlü, görüntülü, kaydedilmiş her türlü belge, araç-gerecin tasarımı ve tasarım süreci” olarak tanımlamışlardır. %25 oranındaki diğer öğretmen adayları ise “beyin fırtınası ürünleri, içerik destekleyici tasarım, planlama, yenilik ve yaratıcılık” şeklinde tanımlamışlardır. Öğretmen adaylarının, “materyal ve materyal tasarımı” kavramlarına ilişkin teorik olarak doğru bilgiye sahip oldukları tespit edilmiştir.

Öğretmen adaylarının ortaöğretim sürecinde “materyal tasarımı” konusunda bilgi sahibi olup olmadıklarına yönelik açık uçlu üçüncü soruya verilen cevaplara ilişkin bulgular genel olarak değerlendirildiğinde; %75 oranında bu konuda herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarını beyan ettikleri görülmektedir. %25’lik oranda olan diğer öğretmen adaylarından %10’u “bilgi sahibi” olduğunu beyan ederken, %15’i ise “kısmen bilgi sahibi” olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının lise öğrenimlerinde (ortaöğretimde) materyal tasarımı konusunda genel anlamda bilgi sahibi olmadıkları tespit edilmiştir. Dolayısıyla öğrenme-öğretme sürecinde önemli işlevlere sahip olan materyal

tasarımına ilişkin öğretmen adaylarının farkındalık düzeylerinin artırılması oldukça önemlidir. Bu bağlamda yapılacak olan bilimsel, akademik çalışmalara ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının, “dersin gerekliliğine” ilişkin açık uçlu dördüncü soruya verdikleri cevaplara bakıldığında, katılımcı öğretmen adaylarının tamamının, bu dersin öğrenme ve öğretme sürecini etkili kılması, derste bireysel farklılıkların gözetilmesi, öğrenci merkezli eğitimin ve bu kapsamda çağdaş eğitim anlayışının sergilenmesi, öğrencilerin derse katılımlarını sağlama ve derste aktif kılma, öğrenmeyi kolaylaştırma ve kalıcı hâle getirme gibi hususlardan dolayı TDÖMT dersinin gerekli ve önemli olduğunu düşündükleri görülmektedir. Ayrıca öğretmen adayları, yapılandırmacı eğitim anlayışının gereği olarak TDÖMT dersinin çağdaş eğitim anlayışına uygun olarak işlenmesine özellikle vurgu yaptıkları görülmektedir. Öğretmen adaylarının, öğretmen yetiştirmede TDÖMT dersini önemli ve gerekli bir ders olarak düşündükleri, bu konuda görüş birliğinde oldukları araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır. ÖTMT dersi kapsamında, Yazar (2015, s.20), Yaman (2007, s.65) ve Çelikkaya (2017, s.20) tarafından yapılan çalışmalarda, bu dersin gerekliliği ve öğretmen adaylarına yönelik katkıları konusunda ulaşılan sonuçlar ile bu çalışmanın sonuçlarının örtüştüğü görülmektedir. Yine bu kapsamda Özer ve Tunca'nın (2014, s.215) yapmış oldukları araştırmaya göre öğretmen adaylarının; öğrencinin dikkatini çekme, öğrenciyi güdüleme, derse olan ilgiyi artırma, kalıcı ve kolay öğrenmeyi sağlama yönleriyle öğretimde materyal hazırlamayı ve kullanmayı önemli gördükleri araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır. Yazar'ın (2015, s.30) yaptığı araştırmaya göre de öğretmen adayları, ÖTMT dersinin etkili ve verimli olması için öğrencinin aktif olduğu, öğrenci merkezli eğitim anlayışı çerçevesinde uygulamalara ağırlık verilmesi gerektiği, bireysel çalışmalara yer verilmesinin önemli olduğu araştırma sonucunda ulaşılmıştır. Ayrıca bu dersin, alan için yararlı materyaller hazırlama ve sunma, daha etkili bir şekilde öğretim faaliyetlerini gerçekleştirme, dersi dikkat çekici ve eğlenceli hâle getirme gibi birçok işlevi yerine getirdiği belirtilmiştir. Dere'nin (2019, s.89) yapmış olduğu araştırmada da öğretmen adaylarının, derse aktif katılımlarını sağlama, öğrenmenin somutlaştırılması, öğrenmenin kalıcı hâle getirilmesi gibi konularda öğretim materyallerinin kendilerine önemli katkılar sunduğuna dair görüşler ifade edilmiştir. Kurtdede Fidan (2008, s.57) tarafından yapılan araştırmada da öğrenme ve öğretme sürecinde araç-gereç kullanımının; dersi verimli kılma, çocuklarda kalıcı öğrenmeyi sağlama, derse ilgiyi artırma, eğlenerek öğrenme, derse aktif olarak katılma, öğrenmeyi kolaylaştırma gibi noktalarda önemli katkılar sağladığı yönünde öğretmenler tarafından görüşler belirtilmiştir. Aktepe vd.'nin (2018, s.31) çeşitli değişkenlere göre öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı dersinin mesleki kazanımlara etkisine yönelik yapılan araştırmada da bu dersin önemli etkilere sahip olduğu ortaya konmuştur. Araştırmaların sonuçları, araştırma bulgularını destekler mahiyette ve örtüşmektedir.

Öğretmen adaylarının materyal tasarımında yaşadıkları sorunlarla ilgili açık uçlu beşinci soruya verdikleri cevaplara bakıldığında; öğretmen adaylarının %50'si özgün tasarımlar bulmada ve geliştirmede sorun yaşadıkları, %25'inin herhangi bir sorun yaşamadıkları, %15'i malzeme temininde sıkıntılar yaşadıkları, %5'inin kısmen sorun yaşadıkları ve aynı şekilde %5'inin ise materyal tasarımı sunumunda uzaktan eğitimden kaynaklı bazı sıkıntılar yaşadıkları tespit edilmiştir. Materyal tasarım süreci ile ilgili olarak öğretmen adaylarının; uzaktan eğitim sürecinin etkisiyle öğretmen adaylarının iraksak düşüncüyü geliştirmede eksik kaldıkları, öğretmen adaylarının daha çok yakınsak düşünceye yöneldikleri, bu yüzden uzaktan eğitim sürecinde teknik altyapı yetersizliklerinden dolayı birtakım sorunları da yaşadıkları araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır. Materyal tasarımı ile ilgili Özer ve Tunca (2014), Kuloğlu (2019), Öрге Yaşar (2017) tarafından yapılan araştırmalarda da materyal oluşturma,

hazırlama, tasarlama, özgün materyaller bulma noktasında ve araç-gereç, malzeme temini konularında öğretmen adaylarının sıkıntılar çektikleri tespit edilmiştir. Bu yönüyle araştırma bulgularını destekler mahiyette olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının uzaktan eğitim sürecinde TDÖMT dersinin katkıları/faydaları ile ilgili altıncı soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde; öğretmen adaylarının %50'si "dersi eğlenceli kılma, öğrenmeyi kolaylaştırma, öğrenmenin kalıcılığını artırma ve ezberci eğitimden uzaklaştırmada katkısı oldu." derken, %45'i "materyallerin işlevleri, materyal hazırlarken dikkat edilmesi gereken hususlarda katkıları oldu." demişlerdir. %5'i ise "sunum hazırlama" konularında katkıları olduğunu ifade ettikleri araştırmada ortaya çıkmıştır. Öğretmen adaylarının, TDÖMT dersinin öğrenme ve öğretme sürecini zenginleştirdiği, planlı ve programlı öğrenmeyi teşvik ettiği görülmektedir. Bozpolat ve Arslan (2018, s.78) tarafından yapılan araştırmada materyal tasarımının; bilginin kalıcılığını sağlama, konuları anlaşılır kılma, öğrenmeyi kolaylaştırma gibi birtakım konularda katkılar sunduğu çalışmada ortaya konmuştur. Güneş ve Aydoğdu İskenderoğlu (2014, s.485) tarafından yapılan araştırmada da bu dersin öğretmen adaylarına etkili sunum yapma konusunda olumlu yönde etkileri olduğu belirlenmiştir. Alanyazındaki araştırma sonuçları ile bu çalışmanın sonuçları arasında benzerlikler söz konusudur.

Öğretmen adaylarının uzaktan eğitim sürecinde ne tür eksiklikler yaşadıkları ile ilgili yedinci soruya verdikleri cevaplara ilişkin bulgular incelendiğinde, öğretmen adaylarının %50'sinin "sınıf ortamı/yüz yüze eğitim eksikliği" hissettikleri, %25'inin herhangi bir eksiklik yaşamadıkları, %10'unun "ders saati/süresi eksikliği", yine %10'unun "uygulama eksikliği", %5'inin ise "fikrim yok!" şeklinde görüşlere ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının, uzaktan eğitim sürecinde yaygın olarak iletişim ve etkileşim eksikliği yaşadıkları belirlenmiştir. Alanyazında yukarıda belirtilen sonuçlara paralel birçok çalışma yer almaktadır. Uzaktan eğitim faaliyetlerinde yaşanan yüzyüze eğitim eksikliği, doğal olarak öğretmen ve öğrenci arasında iletişim, etkileşim eksikliği gibi birtakım sorunlar ortaya çıkmaktadır (TEDMEM, 2020). Nitekim öğretmen adayları, uzaktan eğitimde ders tekrarı, rahat ortamda ders takibi gibi kimi noktalarda olumlu olarak değerlendirmekle birlikte soru sorma olanağının yetersizliği, dersin hocasıyla ve arkadaşlarıyla iletişim eksikliği, ortamdaki dikkat dağınıklığı ve uygulamalı derslere uygun olmayışı gibi hususlarda ise olumsuzluklar yaşadıklarını ifade etmişlerdir (Yolcu, 2020, s.237). Düzgün ve Sulak (2020, s.630) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre ise uygulamaya dayalı dersler uzaktan eğitim sürecinde sağlıklı yürütülememektedir. Ayrıca Akıncı ve Tunç (2021, s.370) tarafından yapılan bir diğer araştırma sonuçlarına göre de uzaktan eğitim uygulamalarında yeterli ve nitelikli ders materyaline ulaşamama, öğrenciye fazla sorumluluk düşmesi gibi nedenlerden ötürü öğrenme eksiklikleri ortaya çıkmaktadır. Araştırma bulgularında ortaya çıkan sonuçlar ile alanyazındaki bazı araştırmalar arasında bu bağlamda koşutluklar söz konusudur.

Uzaktan eğitim sürecinde işlenen bu dersin daha verimli olması konusunda öğretmen adaylarının önerileri olup olmadığına yönelik açık uçlu sekizinci soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde; "yeterince verimliydi." görüşü %25, "ders yüz yüze işlenmeli" %20, "görsel araç-gereçlere ağırlık verilmeli" %10, "daha fazla zaman ayrılmalı" %10, "daha fazla uygulamaya ağırlık verilmeli" %5, "daha kapsamlı bilgi verilmeli" %5, "önerim yok!" %5 oranında ifade edilmiştir. Öğretmen adaylarının genelde dersi verimli olarak değerlendirmekle birlikte uygulamaya daha fazla ağırlık verilmesi, uygulamaya dayalı derslerin yüz yüze eğitimle verilmesi, görsel araç-gereçlere daha fazla yer verilmesi, dersin daha kapsamlı işlenmesi ve bu nedenle ders saatinin/ süresinin artırılması gerektiği yönünde öneriler sundukları görülmektedir. Bu bağlamda eğitimde ve öğretimde hayatilik ilkesinin gereği olarak TDÖMT dersinin gerçek yaşamla ilişkilendirilerek verilmesi önem arz etmektedir. Bu yönde

alanyazında yapılmış araştırmalarda benzer sonuçlar söz konusudur. Yaman (2007, s.66), Yazar (2015, s.31) tarafından yapılan araştırmaların sonuçlarında da öğretmen adaylarına yönelik uygulamalara dayalı etkinliklere ağırlık verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Karakuş vd. (2020, s.220) tarafından yapılan araştırmada da özellikle uzaktan eğitim ile olumsuzlukların başında; yüz yüze eğitim olmayışından kaynaklanan iletişim eksikliği, dikkat dağınıklığı riski, teknik aksaklıklar, öğrencilerde yaşanan isteklendirme/motivasyon eksikliği geldiği vurgulanmıştır. Çevik-Kılıç (2016, s.6) tarafından yapılan araştırmada ise öğretmen adayları; öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı dersinde daha fazla teknolojik araç-gereç kullanılması, daha fazla uygulamalara yer verilmesi, ders saatinin/süresinin artırılması konularında hemfikirdirler. Can'a göre de (2020, s.119) Covid-19 salgını sürecinde yaşananlar, Türkiye'de açık ve uzaktan eğitim sisteminin altyapı, erişim, güvenlik, içerik, tasarım, uygulama, kalite, mevzuat ve pedagojik açılardan güçlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Araştırma sonucunda; öğrenme ve öğretim sürecinin etkili kılınmasının, teknoloji destekli birtakım öğretim uygulamalarının eğitim ortamlarına yansıtılmasıyla mümkün olabileceğini ortaya koymuştur. Bu yüzden öğretmen adaylarının, çağın gereklerine uygun şekilde eğitilmesi, donanımlı hâle gelmeleri oldukça önemlidir. TDÖMT dersi hakkında öğretmen adaylarının görüşlerinin tespitine yönelik olarak yapılan bu araştırmada; uzaktan eğitim sürecinde işlenen TDÖMT dersini verimli buldukları, derste yapılan birtakım uygulamaların/etkinliklerin derse dikkati çekme, aktif olarak derse katılımlarını sağlama, dersi eğlenceli hâle getirme, öğrenmeyi kolaylaştırma, öğrenmenin kalıcılığını sağlama, yaratıcılıklarını geliştirme gibi hususlarda TDÖMT dersinin öğretmen adaylarına önemli derecede katkılar sağladığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte öğretmen adaylarının uzaktan eğitim sürecinde bu dersin işlenişine ilişkin olarak iletişim eksikliği, uygulama eksikliği, ders saati ve sürelerinin azlığı, materyal temini gibi noktalarda birtakım sorunları da ifade ettikleri tespit edilmiştir. Günümüzde bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı gelişmeler şüphesiz eğitime de yansımaktadır. Öğrenme ve öğretim sürecinde, özellikle uygulamaya dayalı derslerin işlenişinde sorunlar yaşandığı da yadsınamaz bir gerçektir. Çalışmada elde edilen sonuçlar ile daha önce Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı (ÖTMT) dersi kapsamında yapılmış olan araştırmalardaki sorunlarla paralellikler söz konusudur. Dolayısıyla, Türk Dili ve Edebiyatı eğitiminde önemli işlevlere sahip olan TDÖMT dersine yönelik öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda sorunların çözümüne yönelik bilimsel yaklaşımlar; öğrenme-öğretim sürecinin etkili kılınmasında, öğrenmenin kalıcılığının sağlanmasında ve bu minvaldeki sorunların asgari seviyeye düşürülmesinde önem arz etmektedir.

Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlar kapsamında şu önerilerde bulunulmuştur:

- Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı çerçevesinde; öğrenmeyi kolaylaştırma, öğrenmenin kalıcılığını artırma, dersi eğlenceli hâle getirme vb. işlevleri olan "materyal tasarımı" kapsamında; öğrenme ve öğretim sürecinde, hazır materyallerin yanında, uygulamaya dayalı olarak öğrencilere yaparak yaşayarak öğrenme alışkanlığı kazandırılmasına yönelik birtakım etkinlikler yapılması için Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerine hizmet içi eğitim verilebilir.
- TDÖMT dersinin uygulamaya dayalı, materyal tasarımı yönünün olması ve uzaktan eğitim sürecinde yaşanan birtakım sorunlardan dolayı uygulamalara ağırlık verilmesi dersteki verimi artırabilir.

- Materyal tasarımı, sadece “Türk dili” öğretimini değil aynı zamanda “edebiyat öğretimi”ni de kapsamaktadır. Bu nedenle dersin adının “Türk Dili ve Edebiyatı Öğretiminde Materyal Tasarımı” şeklinde değiştirilmesi, pedagojik olarak daha uygun olabilir.
- Uzaktan eğitim kapsamında öğretmen adaylarının hazırlamış oldukları sunumları sağlıklı olarak sunabilmeleri, uzaktan eğitim sürecinden sonraki zaman diliminde de daha fazla uygulama yapabilmeleri için iki olan ders saati, teorik ve uygulama şeklinde ayrıma gidilerek artırılabilir.
- Uzaktan eğitim sürecinde üniversitelerde yaşanan teknolojik altyapı yetersizliğinden kaynaklanan sorunların giderilmesine yönelik birtakım tedbirler alınabilir.
- TDÖMT dersi kapsamında yapılan bu araştırma ile ilgili Türk Dili ve Edebiyatı eğitimi özelinde alanyazında araştırmaya rastlanmamıştır. Bu konuda nicel ve nitel başka araştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Akıncı, M. ve Pekin Tunç, M. (2021). Uzaktan eğitim uygulamalarında matematik öğretmen adaylarının karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Ekev Akademi Dergisi*, (85) 359-376. Doi: 10.17753/Ekev1916.
- Aktepe, V., Uzunöz, A. ve Gündüz, M. (2018). Öğretim teknolojisi ve materyal tasarımı (ÖTMT) dersinin öğretmen adaylarının mesleki kazanımlarına etkisine ilişkin farklı değişkenlere göre farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 31-43.
- Alkan, C. (1997). *Eğitim teknolojisi*. (5. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık
- Altunışık, R., Coşkun, R., Yıldırım, E., ve Bayraktaroğlu, S. (2001). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Adapazarı: Sakarya Kitabevi
- Baki, Y. ve Karakuş, N. (2012). *Türkçe öğretiminde öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı. (s.9-26). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bergdahl, N., & Nouri, J. (2020). Covid-19 and crisis-prompted distance education in Sweden. *Technology, Knowledge and Learning*, 26, 443-459. <http://doi.org/10.1007/s10758-020-09470-6>
- Bozpolat, E. ve Arslan, A. (2018). Öğretmen adaylarının öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı dersine ilişkin görüşleri, *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, (9)3, ss. 60-84, DOI: 10.19160/ijer.463977
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (29. baskı). Pegem Akademi Yayınları
- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *AUAd*, 6(2),11-53.
- Çelikkaya, T. (2017). Formasyon dersi alan tarih öğretmen adaylarının öğretim teknolojisi ve materyal tasarımı dersine ilişkin görüşleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 20-52.
- Çevik-Kılıç, D. B. (2016). Müzik öğretmeni adaylarının öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı dersi hakkındaki görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 1- 8.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. İstanbul: MEB basımevi.
- Dere, İ. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretim materyali geliştirme ve kullanımı hakkındaki görüşleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(41), 89-112.

- Düzgün, S. ve Sulak, S. (2020). Öğretmen adaylarının covid-19 pandemisi sürecinde uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Millî Eğitim Dergisi*, salgın sürecinde Türkiye’de ve dünyada eğitim, 619-633. doi: 10.37669/milliegitim.787874
- Elitaş, T. (2021). Uzaktan eğitim lisans sürecinde yeni iletişim teknolojileri: Atatürk Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi, Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yolcu, H. H. (2020). Koronavirüs (covid-19) pandemi sürecinde sınıf öğretmeni adaylarının uzaktan eğitim deneyimleri. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (AUAd)*, 6(4), 237-250.
- Erden, M. (2009). *Eğitim bilimlerine giriş*. (3. baskı). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Ertürk, S. (1979). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları
- Güneş, G. ve Aydoğdu İskenderoğlu, T. (2014). İlköğretim matematik öğretmeni adaylarının öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı dersine yönelik yaklaşımları. *GEFAD /GUJGEE*, 34(3): 469-488.
- Hodges, C., Moore, S., Lockee, B., Trust, T., & Bond, A. (2020). The difference between emergency remote teaching and online learning. <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>. (Erişim tarihi: 31.10.2021)
- Howard, J., & Major, J. (2005). Guideline for designing effective language teaching materials. *The TESOLANZ Journal*, 12(1),s.101-109.
- İşman, A. (2005). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- İşman, A. (2011). *Uzaktan eğitim*. (4. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Kazu, H. ve Yeşilyurt, E. (2008). Öğretmenlerin öğretim araç-gereçlerini kullanım amaçları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 175-188.
- Karakuş, N., Ucuzsatar, N., Karacaoğlu, M. Ö., Esendemir, N. ve Bayraktar, D. (2020). Türkçe öğretmeni adaylarının uzaktan eğitime yönelik görüşleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 220-241. DOI: 10.29000/rumelide.752297.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kılınç, M. (2015). *Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Etkililiği Üzerine Bir Araştırma “İnönü Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi İlahiyat Lisans Tamamlama Programı Örneği”*. Yayınlanmamış doktora tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kırmızıgül, H. (2020). Covid-19 salgını ve beraberinde getirdiği eğitim süreci. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Covid-19 Özel Sayısı 2, 283-289. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asead/issue/54658/725274>
- Kuloğlu, A. (2019). Öğretmen adaylarına göre öğretim teknolojileri ve materyal tasarım dersi. *Turkish Journal of Educational Studies*, 6(1), 33-44.
- Kurtdede-Fidan, N. (2008). İlköğretimde araç gereç kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 1(1), 48-61. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akukeg/issue/29336/313943>.

- MEB (2020). Bakan Selçuk, koronavirüse karşı eğitim alanında alınan tedbirleri açıkladı. <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-koronaviruse-karsi-egitim-alaninda-alinan-tedbirleri-acikladi/haber/20497/tr>
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Örge Yaşar, F. (2017). Pedagojik formasyon eğitimi sertifika programı öğrencilerinin öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı dersine yönelik görüşleri: nitel bir araştırma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 58, s. 165-182
- Özer, Ö. ve Tunca, N. (2014). Öğretmen adaylarının materyal hazırlama ve kullanmaya yönelik görüşleri. *Route Educational and Social Science Journal*, 1(3), 214-229. http://www.ressjournal.com/Makaleler/1062232670_16%20Nihal%20Tunca.pdf
- Salman Yıkmış, M. (2020). Nitel araştırmalarda e-görüşme tekniği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (1), 183-197. DOI: 10.26468/trakyasobed.556296
- Saraç, C. (2009). Öğretmen ve öğrencilerin Türk dili ve edebiyatı öğretiminden beklentileri, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (1), 189-199.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- TDK (2021). Eğitim. Eğitim Bilimleri terimleri sözlüğü. <https://sozluk.gov.tr/>
- TEDMEM (2020). *Covid-19 sürecinde eğitim: Uzaktan öğrenme, sorunlar ve çözüm önerileri* (TEDMEM Analiz Dizisi 7). Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Uzungöz, A., Aktepe, V., ve Gündüz, M. (2017). Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı dersinin, mesleki açıdan kazandırdıklarına ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri: Nitel bir çalışma. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education*, 5(3), 317-339. www.enadonline.com DOI: 10.14689/issn.2148-2624.1.5c3s14m
- Wang, G., Zhang, Y., Zhao, J., Zhang, J., & Jiang, F. (2020). Mitigate the effects of home confinement on children during the COVID-19 outbreak. *Lancet* (London, England), 395(10228), 945-947. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30547-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30547-X).
- Yaman, H. (2007). Türkçe öğretmeni adaylarının 'öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme' dersi bağlamında Türkçe öğretiminde teknoloji kullanımına ilişkin yeterlilik ve algıları. *İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 57-71.
- Yanpar Yelken, T. (2014). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Yazar, T. (2015). Öğretmen adaylarının öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı dersi hakkındaki görüşleri. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi, IJOCIS*, 5(9), 23-34.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. bs). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YÖK (2018). Yeni öğretmen yetiştirme lisans programları. Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği lisans programı. <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari>.

YÖK (2020). 23 Mart'ta uzaktan eğitim kapasitesine sahip üniversitelerimizde dijital imkânlarla uzaktan öğretim süreci başlayacak.
https://basin.yok.gov.tr/InternetHaberleriBelgeleri/%C4%B0nternet%20Haber%20Belgeleri/2020/78_uzaktan_egitim_basin_toplantisi.pdf